

AKTUSI

IN DRUGE SOČNICE

KAKTUSI IN DRUGE SOČNICE

Published by Cactus - friends Society of Slovenia

Ljubljana, 10 september 1993 Številka (Number) 3 Leto (Year) 22

VSEBINA (CONTENTS)

Zvone Rovšek	OBVESTILA DRUŠTVA	2
	Zimotrdne kakteje (1.del)	2
	Zvone Rovšek tested, how cacti from Patagonia, Ands and Canada survived in our winter circumstanced in cold greenhouse	
Peter Jerin	Ophthalmophyllum schlechteri SCHWANTES.....	4
	Peter Jerin introduces Ophthalmophyllum.	
Jure Slatner	Imena ponovno	5
	The rules of correct pronunciation of Latin names.	
Iztok Mulej	Cvetovi, ki ne dišijo (1.del) - Hoya	10
	Introduction to family Asclepiadaceae and more about genus Hoya	
Stanko Piskač	Echinocereus acifer var durangensis (POSELGER) K.SCHUMANN	12
	Stanko Piskač introduces variation of Echinocereus acifer.	
Iztok Mulej	NOVOSTI IZ SVETA KAKTEJ IN SUKULENT	13
	Notocactus megapotamicus var multicolorispinus ABRAHAM & BÜNEKER	13
	Information on new variation of Notocactus megapotamicus from Rio Grande do Sul, Brasilia by Iztok Mulej.	
Marija Prelec	ALPSKI KOTIČEK	14
	Triglavskva roža	14
	A legend on goldhorn and healing power of the Triglav flower (<i>Potentilla nitida</i>)	
Marija Prelec	Triglavskve vode	15
	Chatting about waters beneath Triglav mountains	

Sestanki društva bodo:

10. september 1993 ob 17. uri

1. Aktualne zadeve (cvetlične razstave)
2. Predavanje z diapositivi - g. Jerin
3. Razno

8.oktober 1993 ob 17. uri

1. Aktualne zadeve (izlet)
2. Po Mehiki (diapositivi) - g. Praprotnik
3. Razno

12. novembra 1993 ob 17. uri

1. Aktualne zadeve (silvestrovanje)
2. Predavanje z diapositivi - g. Zwittnig
3. Razno

Urednik (Editor)

Iztok Mulej

Naslovna stran (Cover picture)

Ela Leskovšek

Risbe (Drawings)

Marija Prelec

Obvestila društva

Obvestilo

Vljudno prosimo vse tiste člane, ki še niso poravnali letošnje članarine, da to store čimprej. Hvala za razumevanje.

DPKS

Bili smo pri kolegih v Trstu

13. junija smo se dobili z našimi kolegi iz italijanske sekcije kaktusarjev na obali v Trstu. Ob nedeljah je Trst prav primeren za obiske, saj ni problema s parkirnimi prostori.

Ogledali smo si dve večji zbirk in eno manjšo, ki so nas prijetno presenetile. To

so zbirke lepih, zdravih kaktej, predvsem echinopsisov in lobivij. Večina primerkov je bila na prostem, zato so bile rastline živahnih barv in bujnega cvetja. Gostitelji niso bili samo prijazni, ampak tudi radodarni s kaktusi in postrežbo, zato se jim v imenu društva najlepše zahvaljujem za izkazano gostoljubje. Še posebno se zahvaljujem Aleksandru, ki je to sečanje dobro organiziral. Upamo da se bomo svojim kolegom lahko primerno oddolžili spomladni Ljubljani.

Peter Jerin

Zimotrdne kakteje 1.del

Idealna vzgoja kaktej v kulturi pomeni čim bolj približati se pogoju rasti v naravnem okolju. Navodila za vzgojo kaktusov v skoraj vsej literaturi navajajo zimsko vzgojno temperaturo najmanj +8°C. Kaktusi v naravi rastejo v tako različnih področjih, da je nemogoče postaviti neko pravilo za vse vrste hkrati, pa vendar poskušamo gojiti vse vrste pod enakimi pogoji. V bistvu moramo vsako vrsto glede temperaturnih in ostalih pogojev obravnavati posebej, saj ugotavljam, da ravno zelo občutljive vrste rastejo v področjih z ekstremno klimo. V puščavah je tako poznana velika razlika med visoko dnevno in zelo nizko nočno temperaturo, na mejnih področjih, v Andih, Patagoniji in ob kanadski meji pa lahko govorimo kar o arktični klimi. Seveda tu raste precej kaktusov, ki so prilagojeni na precej nižje temperature, kot si lahko sploh zamislimo. Na žalost ravno podatkov o klimi ponavadi pri opisih do sedaj ni bilo ali pa so bili prirejeni glede na splošno mišljenje o gojenju kaktusov v kulturi. Na splošno pa velja, da je večina kaktusov prilagojenih na hladnejšo klimo in prezimovanje nekaterih vrst nad 8°C prinaša težave. Kaktusi iz hladnih področij, pa čeprav izsušeni, so pri tej temperaturi še aktivni. Tudi v rastni dobi so rezultati gojenja z višjimi tem-

peraturnimi nihanji oziroma pri nižji nočni temperaturi boljši. Vrste iz mejnih področij moramo torej prezimeti v podobni klimi kot jo imajo v naravi, sicer lahko pričakujemo precej pogina.

Zimotrdne vrste lahko prezimimo v neogrevanih rastlinjakih tudi pri nas. Seveda tu lahko govorim le o vrstah, ki so povsem zimotrdne. Visoka zračna vlaga pozimi jim v naših krajih povečini ne škoduje, lahko pa se pojavijo težave zaradi prepozne ali prešibke izsušitve. V hladnih rastlinjakih se rastna sezona v bistvu sploh ne konča, saj opazujem intenzivnejšo rast kaktusov skozi celo zimo prav v hladnem rastlinjaku, medtem ko rastline v ogrevanem rastlinjaku konec decembra obmirujejo. Očitno nihanje temperature povzroči gibanje sokov v rastlini, fotosinteza se nadaljuje in delovanje rastline ni ustavljen, ampak le zmanjšano. Doba zalivanja mora biti razumljivo krajša, saj se morajo rastline v mrzlem rastlinjaku temeljito izsušiti. Postanejo nagubane in neugledne, nekatere kroglaste pa se zavlečajo v zemljo, vendar se po pomladanskem zalivanju popolnoma obnovijo. Rastline se branijo pred mrazom s povečano koncentracijo sokov v telesu. Poškodbe zaradi mrazu lahko nastanejo, če voda v celicah zmrzne v kristale, ki raztrgajo celične stene, ali pa celotne celice

razpokajo zaradi povečane prostornine ledu. Kolikor večja je torej koncentracija sokov v celicah, toliko nižjo temperaturo rastlina prenese, čeprav na občutljivost vplivajo še druge komponente kot npr. elastičnost celičnih sten, sestava sokov v celici itd. Poškodbe so lahko le površinske. Na ozeblih rastlinah opazimo manjše temnejše ali svetlejše pege, največ na robovih reber, kasneje pa odmrlo tkivo porjavi in postane plutasto. Take rastline preživijo, če jih počasi odmrznemo. Popolnoma zmrzljena rastlina ostekleni in otrdi, ko pa jo ogrejemo, se zmehča, včasih potemni, na pritisk ali pa včasih sama začne izločati prozoren rjavkast sok. Marsikatere vrste sicer sprva ne pokažejo omrzlin, sčasoma pa se prično posedati in v nekaj mesecih popolnoma otrdijo. Presenetljivo pa je, da včasih zmrznejo tudi vrste iz hladnih področij, če se jeseni premalo izsušijo. Ta pojav sem opazoval pri sicer zelo trpežnih cilindropuncijah in tefrokaktusih. Te moramo prenehati zalivati že zgodaj jeseni, če jih želimo prezimeti v hladnem rastlinjaku.

Težave nastanejo, če zaradi vlažne jeseni rastlin ne moremo dovolj izsušiti. Kaktusi izločajo vodo s transpiracijo skozi povrhnjico, vendar se pri povečani relativni zračni vlagi izhlapevanje vode zmanjša. Nekatere vrste si pomagajo z izločanjem sokov skozi žleze, kar opazimo po plesnivih počrnelih areolah in iglah. Kljub temu se zgodi, da kakšna rastlina dočaka zimo neizsušena in seveda zmrzne, čeprav jo poznamo kot zimotrdno. To se posebno rado zgodi pri nekaterih opuncijah, ki bi sicer morale brez težav prenesti vsaj -15°C , pa odmrejo že pri -10°C . Presenetljivo pa je, da se kot izredno žilave izkažejo ravno tiste vrste, ki smo jih do sedaj imeli za posebno občutljive, torej tople vrste, npr. notokaktusi (nekateri zdržijo do -10°C), *Eriocereus jusbertii*, *martinii*, *guelichi* do -8°C , posebno pa nekateri gimnokaliciji, ki so skoraj ali pa povsem zimotrdni. Nasprotno pa so višinske argentinske in perujske vrste muhaste in preslabo izsušene podležejo ob prvem

hujšem mrazu. Mislim, da pri teh močno deluje biološka ura in so za prezimovanje v hladnem rastlinjaku manj primerne, saj tudi v hladnem ne mirujejo.

Če želimo kaktuse prezimovati v hladnih rastlinjakih, moramo natančno poznati lastnosti in zahteve posameznih vrst. V novejši literaturi najdemo že precej podatkov o posameznih vrstah, ki prenašajo ekstremne klime in pri skrbni selekciji lahko izločimo posamezne primerke za gojenje v mrzlem rastlinjaku. Jeseni jih moramo skrbno pripraviti na prezimovanje, saj morajo pričakati zimo dovolj izsušeni. V lonci posajeni kaktusi so za ta namen bolj primerni kot v gredah ali koritih, saj v loncih laže kontroliramo izsuševanje. V odprtih, močno prezračenih rastlinjakih lahko v ugodni jeseni zalivamo kaktuse celo do konca oktobra, vendar moramo tiste, ki jih nameravamo prezimeti v hladnem, izsuševati že od sredine septembra dalje. Pri tem velja pravilo, da je za večje rastline potreben daljši čas izsuševanja ne glede na količino prsti v loncu. Upoštevati moramo tudi dejstvo, da je hitrost transpiracije vode in prevajanja sokov v rastlini za vsako vrsto drugačna. Nekateri kaktusi zelo počasi vsrkavajo vodo iz substrata, kar pa je seveda spet odvisno od gojitvenih pogojev in relativne zračne vlage. Primer: ferokaktusi na odprtem in prevetrenem prostoru izjemno hitro vsrkavajo vodo, v zatohlem prostoru pa počasneje kot ostale vrste. Torej je potrebno upoštevati prav vse okoliščine, ki bi lahko vplivale na pripravo rastlin za prezimovanje, če se hočemo izogniti nepotrebnim poginom. Prav tako ni priporočljivo za hladno prezimovanje preizkušati stare in olesenele rastline, ki so bile dolga leta prezimovane v toplem rastlinjaku.

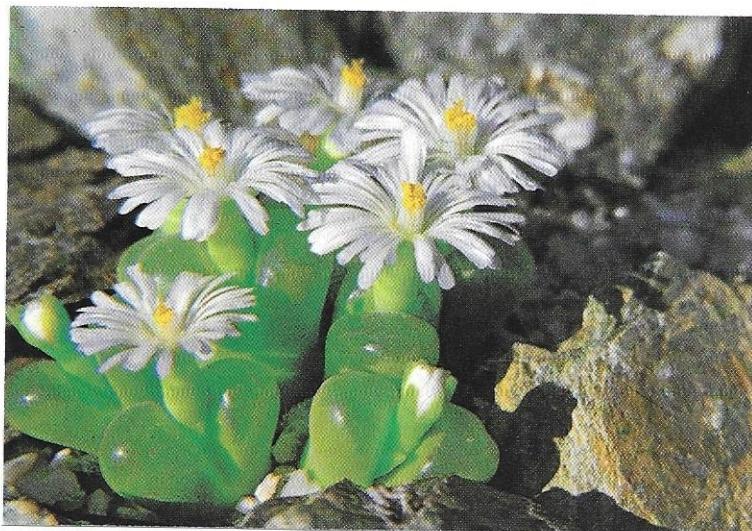
V popolnoma neogrevanem rastlinjaku lahko brez skrbi gojimo le popolnoma zimotrdne rastline, ki so skrbno pripravljene na prezimovanje. Za te rastline ne potrebujemo spomladanskega senčenja, dovolj je že intenzivno zračenje, ki preprečuje zatohlost. Prav

tako ni potrebna zaščita rastlinjaka s PE folijo ali stiroporom. Če pa želimo v hladnih rastlinjakih gojiti delno zimotrdne kaktuse (npr. lobivije, gimnokalicije, eskobarije itd.), pa moramo rastlinjak v hudem mrazu ogrevati nad

mejno temperaturo, pač glede na vrsto oziroma skupino rastlin glede zimotrdnosti in glede na možnosti, ki nam jih daje rastlinjak.

Zvone Rovšek

Ophthalmophyllum schlechteri SCHWANTES

Ophthalmophyllum schlechteri

Novejša literatura uvršča to rastlino v rod *Conophytum* iz družine mezembriatem, pravimo pa jim tudi živi kamenčki, napoknice ali trdoživke.

Praktično edino padavino v puščavi predstavlja jutranja rosa, ki nastane zaradi padca temperature preko noči, kar povzroči nasičenost zraka z vLAGO, zato se morajo rastline s tega območja pripraviti na pičlo vlago in dolgo sušno obdobje.

Mesnato telo *Ophthalmophyllum schlechteri* je nastalo iz dveh bolj ali manj zraslih listov - lob. V njih se kopiji voda in hrana za dolga sušna obdobja. Sluzasta notranjost preprečuje izločanje vode, k čemer pripomore še povoščena povrhnjica. Lobi se sčasoma posušita in iz s špranje med njima zrasteta dve novi rastlini. Vsaka ima dve lobi, ki pa se opazijo šele kasneje. Novi rastlini sta manjši od matične. K sreči narava poskrbi tudi za drug način razmnoževanja. Iz široko razprtne špranje požene konec poletja cvetni popek. *Ophthalmophyllum*

schlechteri SCHWANTES cveti belkasto, *Ophthalmophyllum dinteri* SCHWANTES EX JACOBSEN bledo rožnato, *Ophthalmophyllum lydiae* JACOBSEN belo z rožnatimi konicami, *Ophthalmophyllum fulleri* LAVIS. vijoličastordeče. *Ophthalmophyllum friedrichiae* (DTR.) DTR. & SCHWANTES se razlikuje od ostalih po bakreno rdeči barvi telesa, barva cvetov pa je rožnato rdeča.

Morda, kot zanimivost, še izvor imena. Na vrhu so lobe prozorne, imajo nekakšno okence (kot fenestrarije). Izgled okenca je kot oko - list z očesom (iz grščine *ophtalmon* = očesi, *phyllon* = list)

Ophthalmophyllum vzgojimo izključno iz semena, kar pa sploh ni enostavno. Rastno obdobje traja od konca poletja do zime, zato morajo biti pozimi na toplem in svetlem prostoru. Prav nenavadna rastlina. Pravi kaktusar bi moral poskusiti vzgojiti ta zeleni čudež.

Peter Jerin

Imena ponovno

V vsakem jeziku, tudi v Slovenskem, se je prikradlo nekaj napak pri izgovorjavi znanstvenih (latinskih) imen kaktusov. Morda je še čas, da nekatere od njih popravimo. Če bomo ravnali po pravilih, teh besed ne bomo več pačili in nas bodo razumeli tudi ljubitelji kaktusov od drugod s katerimi imamo v zadnjem času čedalje več stikov.

PRAVILNO NAGLAŠANJE

Latinska imena imajo praviloma naglas na predzadnjem zlogu, če je ta zlog dolg:

- *Ariocárpus, Dolichothéle, Echinópsis, Malacocárpus, retúsus, senílis, bummáma, jajoiána*

Naglas se preseli na tretji zlog gledano od zadaj, če je predzadnji zlog kratek, kar je redkeje, a vendar dovolj pogosto. Ali je zlog kratek ali dolg, pa ne ugotovimo kar tako, saj se ne razpozna po slovenskih slovničnih pravilih. Da bi ugotovili njegovo dolžino, bi morali raziskati prav vsako besedo posebej, njen izvor (grščina in drugo), ter ugotoviti, v katerem sklonu je določena beseda. To pa je za nas kar malo preveč, kaj ne! Zato priporočam, da poiščemo pravilen naglas v dobrem leksikonu in popravimo morebitne napačne izgovorjave. A tudi v leksikonih prihaja do napak, kar bom prikazal kasneje!

Poglejmo na kratko tiste primere, pri katerih je naglas na pred-pred zadnjem zlogu:

- *Opúntia, Paródia, Espóstoa, Lobívia, azúrea, cinérea, castánea, gigántea, penínsulae.*

V teh primerih delujeta zadnja dva samoglasnika kot en zlog.

- *Rhípsalis, Aylóstera, ácifer, grácilis, frágilis, purpúreus, marítimus, pén-silis, áurea, máxima, nóbilis, púmila, vivípara, rádians, árrigens, Espóstoa, glaucéscens, Fráilea, Colorá-dóa, gigantéa.*

Imena so večinoma drugačnega (nelatinskega) izvora ali pa so v takem

Slovensko imenovanje okrasnih rastlin je problem, s katerim se vrtnarji bavijo že precej časa. Nova rastlina običajno prispe k nam označena z latinskim imenom, s katerim si najprej zlomimo jezik. Latinčina predstavlja težavo vsem, ki nimajo izobrazbe klasične gimnazije, to pa pomeni takorekoč vsem mladim in srednje mladim gojiteljem kaktusov.

sklonu, ki spremeni dolžino predzadnjega zloga.

Mnoga imena so zgrajena iz dveh ali več besed, na primer *Astrophytum* (*aster* = zvezda, *phyton* = rastlina). Taka imena je mogoče naglaševati na dva načina:

Prva možnost je naglaševanje zloga v vsakem sestavnem delu besede posebej, druga možnost pa je naglaševanje samo enega zloga, ta je običajno predzadnji in malo manj običajno predpredzadnji. Druga možnost je pravilnejša.

- *Ástrophytum / Astróphytum, péctinífera / pectinífera, Lóphophóra / Lophóphora.*

Poglejmo še nekaj primerov, ko naglas presakuje iz zloga na zlog pri malenkostnih spremembah:

- *gladiáta/ gladiátus*
- *hastífer/ hastífera*
- *áurea/ auráta*

Za primerjavo neskladja poglejmo naglas v knjigah W. Haage: Kakteen von A bis Z in F. Vardjan: Kakteje (1966): *Astróphytum* in *Astrophytum*. Prva razлага se strogo drži pravil, druga pa nam je bolj logična. Še primer naglaševanja besede pygmaea iz prve knjige: *Frailea pygmáea, Mammillaria pygmáea, Mediolobívia pygmáea, Micropuntia pygmáea* in *Neochilenia pigmáea* so vsaka posebej opisana rastlinska vrsta. A ko je govora o pomenu imena in naglasu, je zapisano *pygmáea* (str. 628). Pravilen zapis bi moral biti *pygmáea*, ker je ae en samoglasnik. Pigmejski pomen teh rastlin razumemo takoj, ko jih ugledamo. (V Vardjanovi knjigi ni nobenega primera kaktusa z imenom *pygmaea*.)

PRAVILNA IZGOVORJAVA

Izgovorjava posameznih črk je enaka kot v slovenščini z izjemo naslednjih črk:

1. C se izgovarja K:

- če je za njim črka A:
- če je za njim črka O:
- če je za njim črka R, L, T:
- če je za njim črka U:
- če je za njim še en C:

castanea ♂ kastáneja
cactus ♂ káktus
Copiapoa ♂ Kopiapója
clava ♂ kláva
crispus ♂ krispus
ctenoides ♂ ktenoides
curvatus ♂ kurvátus
coccineus ♂ kokcineus
(Izjema je *Yucca* ♂ juka)

2. V vseh drugih primerih se C izgovarja C:

3. CH se izgovarja H, če je za njima mehak samoglasnik E, I, Y, (A), (O):

4. CH se izgovarja K, če je za njima U, AU, (A), (O) ali soglasnik:

5. CH se izgovarja Č, če je ime nastalo po mestu, področju ali državi, ki ima v imenu črko Č in je spisana v angleških fonetičnih znakih:

6. PH se izgovarja F:

7. RH in TH se izgovarjata R in T:

8. Y se izgovarja J, če je na začetku ali koncu besede ali med dvema samoglasnikoma:

9. Y se izgovarja I v vseh drugih primerih:

10. TI se izgovarja CI, če sledi samoglasnik:

11. TI se izgovarja TI v vseh drugih primerih:

Opomba: Mnogi izgovarjam napačno ime *Haworthia*, namreč kot Havortcija. Pri tem imenu imamo kombinacijo -thi, pravilno izgovarjamо Havortija.

12. Z se izgovarja C, če ime izvira iz nemščine:

13. sicer se izgovarja Z:

14. S se izgovarja Z, če je med dvema samoglasnikoma ali v skupini NS:

Cereus ♂ Céreus
caespitosa ♂ cespítóza (ae je ena črka)
cinerea ♂ cinéreja

Chamaecereus ♂ Hámecéreus
Echinocereus ♂ Ehinocéreus
Dolichothele ♂ Dolihotele

chrysacantha ♂ krizakánta

Neochilenia ♂ Neočilénija
chacoana ♂ čákojána
chalaensis ♂ čalajéñisz

Lophophora ♂ Lofofóra

Rhipsalis ♂ Rípsalis
Thelocactus ♂ Telokáktus

Neobesseyea ♂ Neobéséja

Gymnocalycium ♂ Gimnokalicijum

Opuntia ♂ Opúncija

setispinus ♂ sétišpinus

Imena, ki so nastala iz primkov, zgovarjamо na dva načina:

1. strogo po latinskih pravilih, če gre za starejše ime:

Rebutia ♂ Rebúcija

2. enako kot v jeziku osebe, po kateri je nastalo ime:

Toumeya ♂ Túmija

friči ♂ friči

knizei ♂ knižeji

vorwerkii ♂ forvérki

kotschoubeyanus ♂ kočubejánus

Echeveria ♂ Eševérija

- Za nas je se posebno težko izgovarjati imena portugalsko-španskega ali indijanskega izvora:

riojense → río hérnese
chihuahuensis → čivavajénsis
Navajoa → Navahóa
piauhensis → pijauhijénsis

KAKTUSI IN NJIHOVA SLOVENSKA IMENA

V vsakem narodu imenujejo rastline v svojem lastnem jeziku. Pri lončnicah, ki so večinoma rastline od drugod, novo ime le počasi nastane. Čim bolj je rastlina razširjena med ljudmi, tem več možnosti je za dobro izbrano ime. Večina kaktusov je v Sloveniji razširjena

prav malo časa, šele nekako v 60-tih letih je njihova popularnost resnično narasla, a še danes jih prodajalci redko označujejo z imeni.

Slovensko ime nastane po naslednjih poteh, nobena pot pa nima prednosti pred drugimi:

poslovenjeno latinsko ime:

Kopisapoja cinereja
(Copiapoa cinerea)

prevedeno latinsko ime:

zlatobodičasta bradavičarka
(Mammillaria aureispina)

prevedeno ameriško ime:

pohabljevalec konj (Horse cripper) (*Homalocephala texensis*)

prevedeno ime iz sekundarnega jezika (nemščine, španščine itd.):

kraljica noči (König der Nacht) (*Selenicereus grandiflorus*)

poslovenjeno neprevedljivo (indijansko) ime:

pitaja (Pitaya) - nebodeči ehinocereusi
pitahaja (Pitahaya) - bodeči stebričarji iz ZDA
alikoče (Alicoche) - črevasti ehinocereusi
nopal, tuna, čola - opuncije

novo skovano slovensko ime:

buča
(Echinopsis tubiflora)

ena in ista rastlina ima lahko več bolj ali manj posrečenih imen. Lep primer je *Echinocactus grusonii*:

Grusonov ježasti kaktus
Ehinokaktus grusoni
Zlati sod (Golden Barrel)
Zlata obla (Goldene Globus)
Taščin sedež (Mother-in-Law's Armchair)
Grusonov ježkar

Tudi različna imena kaktusov bogatijo slovenski jezik. Največ truda pri poimenovanju je vložil France Vardjan v obeh knjigah o kaktusih in v člankih v reviji "Moj mali svet". Četudi ima neka rastlina priznano in uveljavljeno ime, ni nobenega razloga, da ne bi nekoč kasneje dobila še boljšega.

Na tem mestu si dovoljujem napisati nekaj kritičnih pripomb o imenih, uporabljenih v obeh Vardjanovih knjigah.

Ime **KAKT** je nepotrebna okrajšava za kaktus. Tega izraza nihče, ki ga poznam, ne uporablja. Podobno pač ne krajšamo imen *Fikus, Asparagus, Citrus, Cyperus* itd. Enako velja za *Turbinikarp* in *Epifilant*. Namesto besede **kakteje raje** uporabljamo rajši besedo **kaktusi**.

Kakteje kar preveč spominjajo na nemško "Kakteen". Enako Cereus / Cereje. Zbiralci se med seboj ne imenujemo kakteisti, temveč kaktusarji. V slovenskem pravopisu sicer piše nekako takole: Kakt je sodobno ime, kaktus pa zastarelo. Tokrat pravopis verjetno nima prav. S pravopisom so imeli težave že mnogi ugledni botaniki pri slovenskem poimenovanju rastlin.

Imena, ki so nastala po priimkih znanstvenikov, kaktusarji izgovarjam: **Vilkoksija, Vajngarcija, Blosfeldija, Brauningija** namesto **Vilkoksovka, Vajngarcijevka, Blosfeldijevka, Brovningovka**.

Podobno imenujemo nekatere bolj poznane rodove okrasnih rastlin **Difenbahija, Bilbergija, Guzmanija, Fuksija**.

Druga imena, ki jih je zapisal France Vardjan, kažejo na izjemen posluh in talent. Nekatera imena so resnično zadela žebljico na glavico. Že zato je vredno zlasti prvo knjigo vedno znova prebirati. Čas bo pokazal, katera imena se bodo obdržala in katera ne. V drugi knjigi sem zasledil še eno pomankljivost, zagrešeno verjetno v uredništvu. Manjkajo namreč opisi kaktusov iz rodov, ki se začnejo s črkami med L in O z izjemo mamilarij.

Težko bi verjel, da je profesor Vardjan pozabil tako pomembne rodove, kot so *Lobivia*, *Leuchtenbergia*, *Lophophora*, *Melocactus*, *Neochilenia*, *Neoporteria*, *Notocactus*, če se omejim le na najštevilnejše skupine. Zakaj je prišlo do te napake in kdo je za njo odgovoren, bo tudi pokazal čas.

Za konec še nekaj imen kaktusov iz Texasa ter najkrajši možni prevodi, kolikor sem jih našel v raznih slovarjih:

<i>Echinocereus viridiflorus</i> , chloranthus	Torch Cactus, Pitaya, Nylon Cactus, Rainbow Cactus. (baklast, mavričast)
<i>Echinocereus caespitus</i> , reichenbachii, perbelus, purpureus, melanocentrus, fitchii, baylei, chisaensis, albispinus	Lace Cactus, Purple Candle, Classen's Cactus (trakast, čipkast, škrlatna sveča)
<i>Echinocereus pectinatus</i> :	Rainbow Hedgehog, Cabeza del Viejo (bodičast plod)
<i>Echinocereus dasiacanthus</i> , roetteri, lloydii	Golden Rainbow Hedgehog, Pitaya (zlatno-mavričen bodičast plod)
<i>Echinocereus triglochidiatus</i> :	Claret-Cup Cactus, Strawberry Cactus, King's Cup Cactus (ohlajeno in sladkano črno vino z dodatkom sode in likerja) ¹
<i>Echinocereus coccineus</i> :	Aggregate Cactus, Bunch Ball Cactus, Turk's Head Cactus, Heard Twister, Hedgehog Cactus (gručast, grozdast)
<i>Echinocereus conoideus</i> :	Beehive Cactus (panjast)
<i>Echinocereus polyacanthus</i>	Red-Goblet Cactus, Pitahaya
<i>Echinocereus enneacanthus</i>	Strawberry Cactus, Pitaya (jagodast)
<i>Echinocereus stramineus</i> , dubius	Strawberry Cactus, Organo, Pitaya
<i>Echinocereus fendlery</i>	Pitaya, Hedgehog, Sitting Cactus (sedeči kaktus)
<i>Echinocereus papillosus</i> , pentalophus, berlandieri, blanckii	Alicoche, Lady-Finger Cactus (deklkiški prstek)
<i>Wilcoxia poselgeri</i>	Pencil Cactus, Dahloa Cactus, Sacasil (svinčnik)
<i>Peniocereus greggi</i>	Texas Night-Blooming Cereus, Deer-Horn Cactus, Chaparral Cactus, Sweet-Potato Cactus (kraljica noči iz Arizone, nočno-cvetoči kaktus iz Texasa, jelenov rog, sladki krompir)
<i>Acanthocereus pentagonus</i>	Organo, Pitahaya
<i>Echinocactus horizonthalonius</i>	Turk's Head, Devil's Head, Eagle Claws, Bisnaga de Dulce, Bisnaga Meloncillo (turban, hudičeva glava, orlovi kremlji)
<i>Homalocephala texensis</i>	Horse Cripper, Candy Cactus, Manco, Viznaga (pohabljevalec konj, bonbonček)
<i>Astrophytum asterias</i>	Sea-Urchin Cactus (morski ježek)
<i>Ferocactus wislizenii</i>	Barrel Cactus, Fishhook Barrel, Candy, Biznaga de Agua (sod, sod s trneki)
<i>Echinocactus uncinatus</i> v. <i>wrightii</i>	Turk's Head, Cat-Claw Cactus, Brown-Flowered Hedgehog, (mačji krempeljci, rjava cvetoč hedžhog)

¹ tale pomen je resnično čuden, a sem ga prepisal dobesedno iz slovarja.

<i>Sclerocactus whipplei</i> v. <i>intermedius</i> :	Devil's Claw Barrel (sod z vražjimi kremlji)
<i>Hamatocactus brevichamatus</i> , <i>setispinus</i> :	Fishhook Cactus
<i>Hamatocactus hamatocanthus</i> :	Lower Rio Grande Valley Barrel, Visnaga, Biznaga Castillona, Biznaga Gauchuda, Biznaga Limilla, Biznaga de Tuna
<i>Thelocactus bicolor</i> :	Glory of Texas (slava Tekssasa)
<i>Echinomastus intertextus</i>	Early Bloomer, White Flowered Visnagita (zgodaj cvetoči)
<i>Roseocactus fissuratus</i>	Sunami, Chaute, Peyote Cimarron
<i>Toumeya papyracantha</i>	Grama-Grass Cactus, Paper-Spined Cactus (suha trava, papirnato-bodičast)
<i>Epithelantha micromeris</i> :	Button Cactus, Mulato (gumbast)
<i>Coryphantha scheerii</i> :	Needle Mulee (blazinica za šivanke)
<i>Coryphantha sulcata</i> :	Nipple Cactus, Finger Cactus, Pineapple Cactus (bradavičast, prstast, ananasast?)
<i>Coryphantha macromeris</i> :	Long Mamma (dolgo bradavičast) ²
<i>Coryphantha runyonii</i> :	Dumping Cactus (odmetavajoč)
<i>Coryphantha vivipara</i> :	Spring Star, Pincushion, Estria del Tarde, Sour Cactus (ponmladna zvezda.)
<i>Mammillaria albicolumnaria</i> :	White Column, Silver Lace Cactus (bela obroba, srebrno čipkast)
<i>Escobaria robertii</i> :	Junior Tom Thumb Cactus (prst palčka)
<i>Mammillaria microcarpa</i> :	Fishhook Cactus, Pincushion Cactus, Sunset Cactus (kaktus sončnega zahoda)
<i>Mammillaria heyderii</i> :	Nipple Cactus, Biznaga de Chilitos, Little Chillies (mali čili)
<i>Opuntia stricta</i> :	Pest Pear (golazen, nadloga)
<i>Opuntia engelmannii</i> :	Nopal, Tuna, Prickly Pear, Flap-Jack Cactus
<i>Opuntia linguiformis</i> :	Cow's Tongue Cactus, Lengua de Vaca (kravji jezik)
<i>Opuntia chlorotica</i> :	Clock-Face Prickly Pear (uri podobna hruška)
<i>Opuntia rufida</i> :	Blind Pear (slepa hruška)
<i>Opuntia makrocentra</i> :	Purple Prickly Pear (škrlatna hruška)
<i>Opuntia phaeacantha</i> :	Tulip Prickly Pear (tulipanasta hruška)
<i>Opuntia fragilis</i> :	Brittle Cactus (krhki kaktus)
<i>Opuntia rhodantha</i> :	Wide Cactus (obsežen, znaten)
<i>Opuntia polyacantha</i> :	Hunger Cactus, Starvation Cactus (nenasiten)
<i>Opuntia hystrixina</i> :	Porcupine Prickly Pear (ježevac)
<i>Opuntia grahamii</i> :	Mounded Dwarf Cholla

² mamma in thele pomenita v resnici dojka ali v slengu "joška", le zapisati si tega prevajalci ne upajo. Prsna bradavica pa je le sestavni del dojke, mar ne?

Opuntia schottii:	Devil Cactus, Dog Cholla, Clovellina (hudičev, pasji)
Opuntia stanlyi:	Devil Cholla, Creeping Cholla (plazeča)
Opuntia clavata:	Club Cholla, Dagger Cholla (križast, bodalast)
Opuntia imbricata:	Tree Cactus, Cane Cactus, Candelabrum Cactus (drevesast, trstast, "štangast")
Opuntia arborescens:	Velas de Coyote
Opuntia spinosior:	Cane Cholla
Opuntia whipplei:	Rat-Tail Cactus, Stricker Cactus (podganji rep)
Opuntia tunicata:	Abrajo, Clavellina
Opuntia leptocaulis:	Desert Christmas Cactus, Slender Stem Cactus, Tasajillo, Aguijilla (puščavski božični kaktus, vitkostebelni kaktus)

Naj zaključim z mislio Franceta Vardjana: "Ni važno, ali ima kakteja ime in etiketo, važno je le, da jo imaš." Prav pa je, da ime, če ga že ima, razumeš in pravilno izgovarjaš.

Literatura:

- Haage: Kakteen von A bis Z (1979)
- Vardjan: Kakteje (1966)
- Vardjan: Kakteje (1993)

- Weniger: Cacti of Texas (1988)
- Potočnik: Nekaj besed o imenih rastlin (Moj mali svet, 2/75)
- Mnenja nekaterih strokovnjakov botanikov, objavljenih v reviji Moj mali svet leta 1971, ter polemike, ki sta jo v reviji Proteus in dnevнем časopisu vodila profesorja dr. Tone Wraber in dr. Jože Toporišič.

Jure Slatner in Martin Meznarič

Cvetovi, ki ne dišijo

UVOD

V seriji člankov imam namen predstaviti družino *Asclepiadaceae*, oziroma posebno skupino sukulenthnih stapelijevk (*Stapeliae*). Družina je po mojem mnenju premalo poznana širšemu krogu ljubiteljem sočnic oziroma okrasnih rastlin nasploh. Večini je najbolj poznana smrdljivka (*Orbea variegata* - *Stapelia variegata*) in voščenka (*Hoya carnosa*).

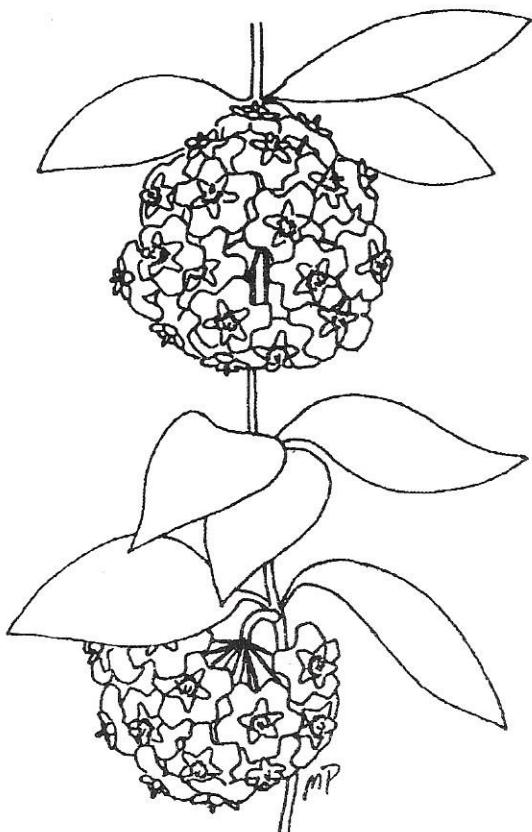
Družina *Asclepiadaceae*, po naše bi jim rekli svilnovke ali kokoševci, obsega približno 2000 vrst večinoma tropskega porekla. Le del teh je sukulenthnih oziroma kserofitnih vrst. Domovina sukulenthnih oblik je predvsem Afrika, zlasti njena južna in vzhodna področja, najdemo jih pa tudi v Avstraliji, Indiji, na otočju v Indijskem oceanu in celo v južni Evropi.

Družina *Asclepiadaceae* je v bližnjem sorodstvu z družino *Apocynaceae* (*Adenium*, *Pachypodium*, *Plumiera*, *Nerium* - oleander). Razlikuje se po naprednejši specializaciji cvetov. Njihovo opašitev lahko primerjamo z opašitvijo orhidej.

Pri večini vrst lahko opravijo oploditev samo tisti insekti, ki so se prilagodili zgradbi organov v notranjosti cvetov (kot se prilega ključ v natančno določeni ključavnici). Cvetove večinoma oplojujejo muhe, ki jih privabi smrad cvetov (cvetovi običajno ne dišijo, ampak smrdijo po razpadajočem mesu) in zležejo jajčeca v cvetove.

V družini so zelo različne oblike rasti: vzpenjalke z mesnatimi listi (voščenka - *Hoya*), viseče in plazeče rastline z gomolji z rezervno hrano (*Ceropegia*, *Fockea*, *Marsdenia*), grmičaste rastline z odebeljenim stebлом in tankimi vejami (*Raphionacme*), nizke stebričaste stebelne sukulente (*Caralluma*, *Stapelia*, *Orbea*, *Duvalia*, *Huernia*, *Hoodia*, *Piaranthus*, *Echidnopsis*, *Tavaresia*,...) in tudi kaktusom podobne, redke in občutljive miniaturami (*Whitesloanea*, *Pseudolithops*).

Hoya R.BROWN

Hoya carnosa

Voščenke, imenovane tudi porcelanke ali medene rože, so dobro pozne ljubiteljem cvetja, saj so dokaj pogost okras v stanovanjih. Lepi voskasti cvetovi, združeni v mogočna socvetja - kobule, za razliko od ostalih predstavnikov družine ne oddajajo neprijetnega vonja, ampak zelo prijetno dišijo. Barva cvetov je v glavnem bela, dobijo pa se tudi rožnati, rdeči ali rumeni cvetovi. Center cvetov je običajno druge barve, največkrat v različnih odtenkih rdeče.

Poznanih je približno 200 vrst voščenk, ki so doma v suhih tropskih gozdovih Indije, Kitajske, Indonezije in Avstralije. Pogosto plezajo kot vzpenjalke na višje rastline, rastejo na pečinah, visijo s čeri in odmrlih stebel, nekatere tvorijo grme. Sukulentne vrste imajo ponavadi mesnato steblo in liste.

Po domovih največkrat srečamo navadno voščenko (*Hoya carnosa* (LINNE) R.BROWN), ki je doma v Avstraliji in na Kiajskem. Rastlina je hitrorastoča plezalka s prepletajočimi stebli, ki so lahko dolgi tudi do 6 m, in velikimi mesnatimi listi temno zelene barve. Navadna voščenka potrebuje za rast oporo, zato jo privežemo na špalir ali lok. Cvetovi poženejo iz listnih pazduh in so združeni v lep kobul. Posamezni cvet je belorožnate barve z voskastim leskom (slovensko ime). Središče cveta je rdeče barve. Cvetovi zelo močno dišijo, iz njih pa bogato izteka nektar. Po prvem cvetenju ostane cvetni pecelj, iz katerega vedno znova poganjajo čudoviti kobuli voskastih cvetov.

Navadna voščenka potrebuje dovolj svetlega prostora. Korenine ne prenesajo mokrote. Kljub temu jo moramo zalivati od spomladи do jeseni. Pozimi rastlina počiva, zato naj ostane suha. Če ji pogoji ustrezajo, voščenka bogato cveti od zgodnjega pomladi pa do pozne jeseni.

Hoya carnosa ima tudi nekaj variacij; *Hoya carnosa* var *compacta* HORT. s krajšimi in močnejšimi stebli in manjšimi cvetovi, *Hoya carnosa* var *marmorata* HORT. ima liste rumeno marmoriране, *Hoya carnosa* var *variegata* DE VRIES. pa ima liste belkastorumen, včasih rožnato obrobljene.

Pogost znanec naših domov je tudi lepa voščenka (*Hoya bella* HOOKER). Njena domovina je Java. Je najmanjša med voščenkami in najbolje uspeva, če se poveša iz visečih košaric. Bledo zeleni listi s sijočo površino, ki so le delno sukulentni, so pritrjeni na nitasta stebla.

Cvetovi poženejo poleti. Združeni so v 5 cm velik kobul. Posamezen cvet bele barve z rožnatim nadihom in karminasto sredino spominja na porcelan ali natancno brušen dragulj.

Hoya bella najbolje uspeva v polsenici. Tako kot njena sorodnica navadna voščenka tudi sama ne mara stoeče vode.

Australska voščenka (*Hoya australis* R.BROWN) je redkejši gost naših domov. Vrsta se ponaša z izredno lepimi jajčastimi listi temno zelene barve s sijočo površino. Doma je iz Queenslanda v Avstraliji. Poleti poženejo elegantni šopki belih voskastih cvetov z rožnato sredino. Rastlina lahko raste kot

vzpenjalka na ustrezni podpori ali pa se poveša iz visečih košaric. Negujemo jo podobno kot navadno voščenko.

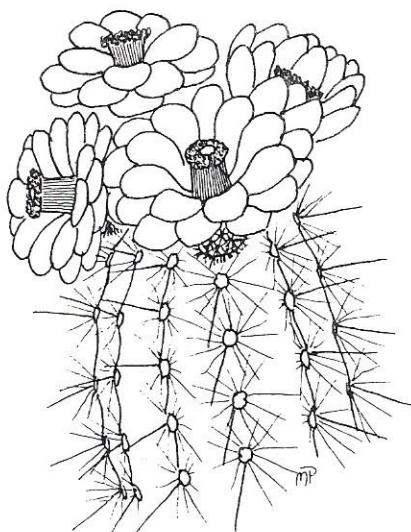
Hoya imperialis LINDLEY je doma na otoku Borneu. Je plezalka z mesnatimi, usnjatimi gladkimi listi rahlo srčaste oblike. Cvetovi so združeni v kobulasta socvetja, so čudovito temno škrlatne barve z zelenkasto sredino. *Hoya imperialis* var. *rauschii* HORT. je podoben, ima le cvetove lakasto rdeče barve.

Hoya pallida LINDLEY s Kitajske se navija na ustrezno podlago. Cvetovi, svetlorumene barve z rdečkastim centrom, so združeni v kobule. Listi so mesnati, suličasti, svetlo zelene barve.

Iztok Mulej

Echinocereus acifer var. durangensis (POSELGER)

K.SCHUMANN

Echinocereus acifer var.
durangensis

Variacija *durangensis* se od *Echinocereusa acifer* (OTTO) LEMEIRE razlikuje po kompaktejšji rasti, se pa tudi veliko bolj razrašča. Ima nekoliko krajši cvetni vrat in drugače obarvane prašnike, ki niso rumeni kakor pri vrsti ampak so purpurne barve. Poleg rela-

tivno temnordeče obarvanih, so cvetovi tudi svetlo in bledooranžni. Tako nastajajo variacije med variacijami, ki se pogosto nahajajo na prirodnem rastišču pri mestu El Salto v mehiški državi Durango.

V času cvetenja, ko je telo skoraj v celoti prekrito z velikimi cvetovi, je nepopisno lep in to naj bo prvi vzrok, da ga sprejmemo v zbirkو. Gojenje rastline ni zahtevno, kakor tudi ne večina pripadnikov tega rodu.

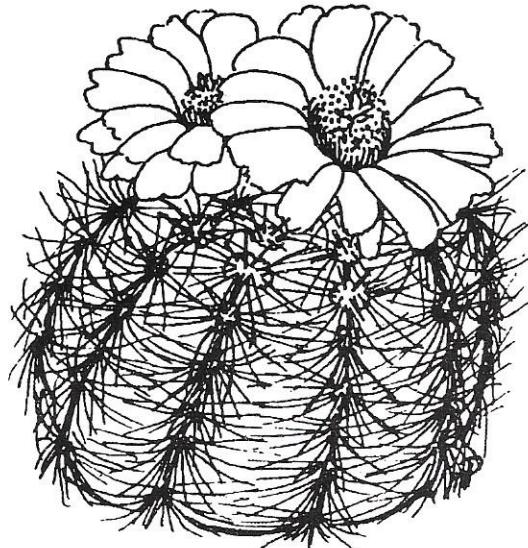
Največje težave povzroča njegova razvrstitev, ki pa še ni dokončno pojasnjena. Že Rümpfler in Backeberg sta ga razvrščala kot samostojno vrsto, večina ostalih avtorjem pa misli, da si to ne zasluži.

Kaktus naj bo vsajen v ilovnatohumusni substrat s precejšnjim delom ostrega peska. Poletje naj preživi zunaj na prostem na svežem zraku in na direktnem soncu. Prezimimo ga v precej hladnem prostoru brez kapljice vode.

Stanko Piskač

NOVOSTI IZ SVETA KAKTEJ IN SUKULENT

Notocactus megapotamicus var *multicolorispinus* ABRAHAM & BÜNEKER

Notocactus megapotamicus var
multicolorispinus

Dr. Wolf-Reiner Abraham in Rudi Werner Büneker sta opisala novo variacijo *Notocactus megapotamicus*. Pri klasifikaciji novoopisane rastline bo prišlo verjetno še do sprememb, ker je *Notocactus megapotamicus* (OSTEN) HERTER po novem uvrščen v *Parodia ottonis* var. *tortuosa* (LINK & OTTO) N.P. TAYLOR. V nadaljevanju bom uporabljal staro ime, ker smo nanj nekako bolj navajeni.

Rastlina je običajno enojna, v starosti začne brsteti iz starejših areol. Zraste do 8 cm višine in 11 cm premera. Povrhnica je bledo zelene barve z rahlim modrikastim sijajem. Teme je volnato. Kaktus ima 13 reber lokaste oblike, ki potekajo rahlo spiralasto. Areole so rahlo poglobljene, skoraj gole, ovalne oblike, široke 3 do 4 mm in dolge 1 do 2 mm. Razmaknjene so 5 mm.

Iz areol izrašča 10 do 12 bodic, ki so najprej rumene, kasneje pa sivorjave barve. Obrobne bodice so svetlo rjave barve z rjavo konico, 8 do 10 mm dolge in se prepletajo z bodicami sosednjih areol. Osrednje bodice so 4, temno rjave barve, dolge so 8 do 11 mm. Stojijo navzkriž in se zelo težko ločijo od obrobnih. Vse bodice v starosti posivijo.

Cvet je do 25 mm dolg in 40 mm širok. Plodnica je ognjenja v redko svetlo sivo volno in pokrita s svetlo zelenimi luskami. Cvetni listi so krepko rumene barve, 15 do 20 mm dolgi in 5 mm široki in suličaste oblike. Prašniki so rumene barve, prav tako tudi pestič. Brazda je rumena, na robu obrobljena rahlo rožnato. Cvet je samoploden.

Plod je svetlo zelene barve, vgreznen v volno na temenu rastline. Ko dozori, se vzdolžno razpoči. Seme je zvonaste oblike 0,9 mm dolgo in 0,7 mm široko, medlo črne barve.

Nahajališče kaktusa je Brazilija (Rio Grande do Sul) blizu meje z Urugvajem. Rastejo na nadmorski višini 300 m na skalnatih mestih. Kaktus vodijo pod poljsko številko RWB 202. Prvoopis sta objavila dr. Wolf-Reiner Abraham in Rudi Werner Büneker v Kakteen und andere Sukkulanten, št. 1, letnik 1992.

Novoopisana variacija *Notocactus megapotamicus* var *multicolorispinus* se od tipične vrste razlikuje po velikosti in obliki telesa, po barvi bodic, barvi cvetov in brazde. V tabeli je primerjava najbolj

	<i>Notocactus megapotamicus</i>	<i>Notocactus megapotamicus</i> var <i>multicolorispinus</i>
telo	rahlo podolgovato	rahlo sploščeno
barva povrhnjice	zelena	svetlo zelena z modrikastim sijem
bodice	12 do 17 črnorjave barve	14 do 16 rjave do temno rjave barve, večbarvne
cvet	žvepleno rumene barve	krepko rumene barve
veje brazde	rožnate barve	rumene barve z rahlo rožnatim robom

Literatura:

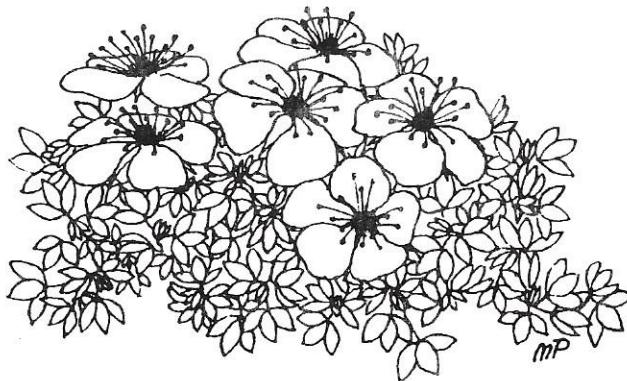
- Wolf-Reiner Abraham / Rudi Werner Büneker: *Notocactus megapotamicus* var *multicolorispinus*; Kakteen und andere Sukkulanten, 43 (1), 1992

- Iztok Mulej: Parodia ali *Notocactus*, Kaktusi in druge sočnice 22 (1,2), 1993

Iztok Mulej

ALPSKI KOTIČEK

Triglavsko roža

Potentilla nitida

Kako je bilo s triglavsko rožo, ki ji pravijo tudi srčna moč, nam pripoveduje pravljica o Zlatorogu. Lovec, ne meneč se za pametna opozorila, je šel loviti Zlatoroga, da bi se polastił skritega zaklada. Ustrelil je Zlatoroga v srce in smrtno ranjeni kozel je krvaveč bežal. Kaplje krvi so padale na skalnata tla. Iz vsake kaplje pa je zrasla rdeča triglavsko roža, srčna moč. Zlatorog je rožo pojedel, v hipu ozdravel, napadel lovca in ga pahnil v prepad. Seveda je bila vsega kriva ženska, prevzetna gostilničarjeva hčer, ki se ji je zahotel zaklada. Toda kozla je ustrelil lovec sam... Zlatoroga ni potem

nihče več videl, ostala pa je za njim lepa gorska cvetka, triglavsko roža.

Triglavsko roža (*Potentilla nitida*) iz številnega rodu petoprstnikov (*Potentilla*) v družini rožnic (*Rosaceae*) je značilen okras triglavskega pogorja pa tudi drugih apnenčastih gorovij. Rastlina je polegel grmiček, ki se razrašča v goste blazinaste ruše. Pritlični listi so dlanasto pernati, večinoma trojnatí. Lističi so na obeh straneh svilnato dlakavi in sivo se lesketajoči. Odtod slovenko botanično ime bleščeči petoprstnik.

Na kratkih pecljih je večinoma po en cvet s petero skoraj okroglimi venčnimi listi. Pet venčnih listov kot pet prstov je značilnih za skoraj vse vrste rodu petoprstnikov. Cvet triglavsko rože - s premerom do 3 cm - ima rožnato rdeče venčne liste, pod njim široko suličaste temno rdeče čašne in zelo opazne

purpurno rdeče dolge nitaste prašnike. Cveti od junija do avgusta ali septembra.

Rastišče triglavskih rož je v skalovju in skalnatih tratah visokogorskega sveta v višinah 1700 m do 3200 m, redko nižje. Uspeva izključno na bazičnih tleh, predvsem v južnih apnenčastih Alpah od jezera Como do Grintavca v Kamniških Alpah.

Zdravilna moč triglavskih rož je bila učinkovita le pri pravljičnem Zlatorogu. V ljudskem zdravilstvu so v rabi drugi petoprstniki, kot sta gosja trava

(*Potentilla anserina*) in tudi imenovana srčna moč (*Potentilla erecta*), ki cvetita rumeno. Vendar tudi ta srčna moč ne zdravi morda srca, kot bi utegnili misliti, ampak učinkuje pri odpravljanju težav s prebavo. Le zakaj se je ljudem tako prikučilo ime srčna moč? Prava moč triglavskih rož pa je lepota njenega cvetja. Ob pogledu nanjo najbrž srce hitreje utripa, kot če bi jo popili skuhano v čaju.

Marija Prelec

Triglavskie vode

Mrzlo, mokro, brez barve in okusa, pač pa žvrklja. In vse to v čevlju. Prav mogoče, da je to voda. Seveda, če greš domov v hudi nevihti in ti nebeški prispevek našemu kmetijstvu teče naravnost v čevlje. Pa ni bilo tako. Zgodilo se je, da so rože na oknu venele in jih je bilo treba zaliti. In ko sem z loncem vode hitela proti oknu, sem z nogo ob nekaj zadela. Za trenutek sem obstala. Voda v loncu, ki se kot pijan plota drži fizikalnih zakonov, pa je pljusknila čez rob in se zlila naravnost v čevalj. Ta je bil tam na tleh - da bi ga koklj...

Ste se ogreli ob tem uvodu? Ste, prav, ker gremo visoko pod Triglav v dolino sedmerih jezer gledat, odkod priteče čista, bistra studenčnica. Odpravilili se bomo zarana v to kraljestvo Triglava, kot ga je imenoval Julius Kugy. Veselo in navdušenona pot! Tudi če se komu primeri, kot se je nekoč Kugyu. Pred težko turo je prenočeval v planinski koči in od skrbi ni in ni mogel zaspati. Motilo ga je tiho žuborenje vode. Na pol v spanju je pomislil - saj to je dež. In olajšano se je razveselil, da v dežju na turo pač ne bo treba iti Čudno, človek se sam z navdušenjem odloči za težko nalogo, nato pa upa, da bo prišlo kaj vmes in bo nalogo preložil za kdaj drugič. Toda Kugy je še pred svitom pogledal iz koče in glej, nad njim se je bočilo jašno zvezdnato nebo. Za kočo je žuborel studenček.

S pripovedovanjem zgodb čas hitro mine in že smo na cilju pri prvem triglavskem jezeru. Če ga v tej skalni puščavi kdo najde, prav, če ne pa tudi. Tukaj nekje je kos ledenika v davnih časih začel svoj spust proti Komni. Od časa do časa se je najbrž ustavil in ob tem izkopal jamico kot avto, kadar na hitro zavira. Ko se je premaknil naprej, je za njim ostalo jezerce. Po njegovi sledi se vsako poletje spuščajo množice planincev. In če se jim preveč ne mudri, se tudi ustavijo ob vsakem jezeru.

Primerilo se je menda pri četrtem ali petem jezeru nekega vročega poletnega dne, da je neka dama v kopalkah skočila v jezero in plavala sem in tja. Če za ženske voda ni premrzla, si je mislil planinski Janez, ki je tudi počival ob jezeru? V hipu se je pognal v jezerce... potem pa še hitreje zlezel ven. To knajpanje si je za vedno zapomnil. Gospa, ki ga je izzvala, je bila Švedinja. Janezi, ne letajte za Švedinjam, vsaj v triglavskih jezera ne!

Tako se, kot teče voda, lepo spuščamo navzdol mimo sedmega Črnega jezera čez Komarčo do slpa Savica v Bohinj. Tukaj je tisti davni ledenik dolgo počival. Kar ostal je tu. Sonce mu je ledeno srce raztopilo in globoko kotanjo napolnilo z vodo. Tukaj se v ranih jutrih in ob večerni zarji dvigajo megllice nad jezerom, v spokojni mir zaplešejo triglavsek vile in žalik žene in vso dolino pregrnejo sanje.

Voda pa hiti naprej po ozki soteski v širni svet. Nešteto studencev in slapov se zliva v strugo čez skalnate stene ob pomladni odjugi ali v jesenskih nalivih. Nazadnje se ji pridružijo vode iz drugih triglavskih dolin, izpod Jalovca, Prisanka, Špika, Škrlatice in drugod. Mudi se jim naprej, navzdol. Samo Bled - podoba raja - ostaja tam. Odsevi neba, oblakov, gozdov in gora ga prekrivajo. Ko pa prideš blizu, ko se zazreš v njegove rjave vode, se zamisliš. Nekaj te stisne. Saj to je izgubljeni raj. Medtem pa fotografi stopijo nekaj korakov nazaj, se malo sklonijo in pritisnejo odseve neba, oblakov, gozdov in gora na jezeru. Da bo le v albumu ali na televiziji tako kot je treba - podoba raja.

Triglavskie vode pa teko s Savo naprej. Fotografi vse teže najdejo tisti ravno pravšnji kot, pod katerim je videti odsev neba na rjavi, umazani žlobudri, ki teče mimo. Brezposelnii palčki, besi in volkodlaki iz starih pravljič menda vsako noč s krtačo in pomivalko ribajo rečne struge, a ne pomaga nič. Ko se vrnemo v mesto, zagledamo velik plakat: Pitna voda samo v lekarnah na zdravniški recept! Bog pomagaj, ali smo že tako daleč? Planinski Janezi pa kar mimo plakata. Kdo pa piye vodo, še za čevelj ni dobra, pravijo. In zavijejo v prvo gostilno. Samo tega ne vem, kako si je gostilničar brez vode pri vinu pomagal.

Marija Prelec

Ojoj, še prašnike bi moral prešteti in peščic izmeriti — pa je že ovenel...